

ACHTERGROND Steeds meer boeren en andere grondeigenaren kiezen voor landschapsonderhoud

Hakken voor behoud van landschap

Steeds meer boeren en andere grondeigenaren kiezen voor landschapsonderhoud tegen een vergoeding. Want zonder zagen en hakken is het landschap op den duur ten dode opgeschreven.

door **Jan Bengevoord**
en **Chris van Alem**

Het kleinschalige boerenlandschap van Twente en de Achterhoek wordt gekenmerkt door een veelheid aan houtwallen, bosjes, poelen, paden en beekjes. Voor moderne landbouwbedrijven heeft dit landschap zijn oorspronkelijke functie verloren. Blevens houtwallen in het verleden staan als veekering en om er brand- en bouwhout uit te halen, nu vormen ze boerenbedrijven een sta in de weg. Met als gevolg dat er ook niet meer in wordt gehakt en gezaagd, maar veel oorspronkelijk dichtbegroeide houtwallen nog slechts bestaan uit een rijtje oude, wegwijnende eiken. Om de vele kleinschalige landschapselementen in Oost-Nederland te behouden bestaat in sommige gebieden de regeling voor groene en blauwe diensten. Hier kunnen boeren en andere grondeigenaren tegen vergoeding landschapselementen onderhouden. De vergoeding wordt uitgekeerd door de Stichting Groene en Blauwe Diensten, opgericht door Landschap Overijssel en Natuurlijk Platteland Oost. Het benodigde geld wordt betaald door de provincie Overijssel, gemeente en soms particuliere financiers.

Het kleinschalige landschap van Twente en de Achterhoek is prachtig, maar de kleinschaligheid jaagt de boer ook op extra kosten.

foto GPD

Melkveehouder Jos Arkink uit Nutter sloot onlangs het vijfhonderdste landschapsonderhoudscontract in Overijssel af. „Dit onderhoud past uitstekend in mijn bedrijfsvoering. Bij ons gaat het om zo'n 300 meter houtwal, wat oude geriefbosjes en het plaatsen van een nieuw raster. Dat laatste gebeurt met eikenhouten palen die mooi in het landschap passen.” Arkink heeft een modern melkveebedrijf. Per dag melkt hij honderd koeien, waarvoor twee melkrobots in de stal staan. „Door het gebruik van robots heb ik de tijd om het onderhoudswerk zelf uit te voeren. Je kan dat ook uitbesteden aan een bedrijf voor landschapsonderhoud, maar ik ga zelf met de motorzaag aan de slag.” Het hout dat bij het onderhoudswerk vrijkomt gebruikt hij voor de eigen kachel. „De combinatie van landschapsbeheer tegen een redelijke vergoeding en hout van de kachel maakt het voor ons heel aantrekkelijk. Ik adviseer collega-boeren zeker om eens serieus naar de mogelijkheden voor landschapsonderhoud op het eigen bedrijf te kijken.” Positief noemt hij het feit dat de vergoeding langdurig - 21 tot 30 jaar - is gegarandeerd. „De meeste kosten worden in het begin gemaakt, met name door het plaatsen van nieuw raster. Daarna is het regulier onderhoud, zoals het

om de tien jaar omzetten van bomen in bosjes.” In het gebied van het Nationaal Landschap Noordoost-Twente is hij de 165e grondeigenaar met een landschapscontract. Reden voor een feestje, waarbij de familie Arkink Overijssels gedeputeerde Hester Maij en Henk Hengeveld van de Stichting Groene en Blauwe Diensten kon verwelkomen. Tijdens deze bijeenkomst werd duidelijk dat binnenkort alle Overijsselse gemeenten aan het project zullen deelnemen. Daarbij worden vooraf gebieden aangewezen waar het behoud van landschap prioriteit heeft. In het Nationaal Landschap Winterswijk wordt een soortgelijk project uitgevoerd. Hier wordt nadrukkelijk gekeken naar mogelijkheden om weer traditionele gewassen, zoals rogge en andere granen, te gaan verbouwen of maisakkers van kruidenranden te voorzien om meer planten en dieren een kans te geven. Het 'plankgas boeren', zoals Henk Wikkerink het noemt, gaat niet in Winterswijk. Kleinschalige, grillige landbouwpercelen, boomgroepen, bosjes en abrupte hoogteverschillen in het landschap, de zogeheten steilranden, geven de boeren in de oostelijke Achterhoek aanzienlijk meer werk dan collega-boeren in de polders. Wikkerink: „Het maakt nogal wat uit of je 20 hecta-

re aan één stuk kunt bewerken of dat het verdeeld is over vijf, zes percelen zoals hier. Dat kost vele uren extra.” Wikkerink verdeelt de tijd tussen zijn gemengd bedrijf (varkens, pluimvee, schapen) in de buurtschap Miste, het vicevoorzitterschap van de stichting Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk en het bestuur van de plaatselijke LTO-afdeling. Hij is één van de 97 boeren uit Winterswijk die sinds maart deelnemen aan een experiment met het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie. Voornaamste kenmerken van het nieuwe GLB: levensvatbare voedselproductie, duurzaamheid en gebiedsontwikkeling. Boeren krijgen subsidie voor het leveren van 'groene' diensten (landschapsonderhoud) en 'blauwe' diensten (onderhoud waterlopen). In Winterswijk is voor het experiment tot eind volgend jaar 4,5 miljoen euro beschikbaar. Nederland kent vier van zulke proefgebieden. De Winterswijkse boeren krijgen geld voor het snoeien van houtwallen, het onderhoud van boomgroepen op hun percelen, van steilranden en van flora langs de akkerranden en voor het behoud van de ortolaan, een vogel die gedijt in kleinschalige landbouwgebieden. Al die inspanning levert melkveehouder Alfred Scholten uit de

buurtschap Woold 3.300 euro per jaar op. Zijn collega-melkveehouder Kees Schrieven die boert op 100 hectare verdeeld over 35 percelen in de buurtschap Ratum krijgt zo'n 8.000 euro. Scholten: „Dat is een vergoeding voor werk dat tevoren nooit werd betaald.” Niet dat het bestaan van zijn bedrijf daar overigens van af hangt. „Want 1 cent meer per liter melk levert mij 9.000 euro extra op”, zegt hij, om aan te geven dat het boerenbedrijf in de eerste plaats economisch levensvatbaar moet zijn. Door de karakteristiek van het Winterswijkse landschap is dat niet eenvoudig. De boeren hebben niet alleen te maken met kleine en grillige percelen, maar zien zich ook nog beperkt door zes Natura 2000-gebieden, waarvan twee in het naburige Duitsland. Boeren zonder natuurbeschermingswetvergunning is uitgesloten in die gebieden. Scholten: „Zonder die vergunning krijg je geen geld bij de bank.” Veertig jaar geleden telde Winterswijk 1.100 boeren, nu zijn er nog 160, plus enkele tientallen hobbyboeren. Met als gevolg dat de vitaliteit uit het gebied verdwijnt en de sociale samenhang vermindert. Scholten en winkels sluiten. De industrie biedt geen alternatieve werkgelegenheid en massatoerisme is ongewenst. „Als er niets wordt gedaan aan de hoge kosten

die de boeren hier hebben dan kun je uittellen wanneer de laatste boer de deur dicht doet”, zegt Arie Schoemaker, de beleidsmedewerker landbouw en plattelandsonwikkeling van de gemeente Winterswijk. Wikkerink: „De prijzen van landbouwproducten worden gevormd op de wereldmarkt. Maar door onze lokale kostenstructuur kunnen we daar niet tegenop. Als je de kostprijs kunt aanpassen is grootschalig boeren mogelijk in een kleinschalig gebied en is de toekomst van de boerenbedrijven hier verzekerd.” De grote animo van Winterswijkse boeren om deel te nemen aan een experiment met het 'nieuwe boeren' is opmerkelijk. In 1983 stoomden boze boeren met hun trekkers op naar het gemeentehuis vanwege plannen om het gebied te bestempelen tot Nationaal Landschapspark. Kees Schrieven: „We dachten dat we parkwachter zouden worden met een jas aan en een pet op. In feite gebeurt nu hetzelfde, maar is het mooier verpakt en we krijgen er geld voor.” Maar er is een groot verschil, zegt Scholten: „Toen werd het van bovenaf opgelegd, nu komt het van de boeren zelf.” Na ruim een halfjaar experimenteren zijn de boeren tevreden. Wikkerink: „Ook omdat hier de gedachte heerst: deze ondersteuning komt ons toe. In die zin is het niet meer dan logisch.”